

БЕКЕТОВ О. О.,
старший партнер, адвокат
(Адвокатське об'єднання «Етерна Ло»)

УДК 341.64

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.1.91>

ЮРИСДИКЦІЯ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ КОМПЛЕМЕНТАРНОСТІ ПІД ЧАС МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У статті проаналізовано проблему співвідношення юрисдикції національних та міжнародних кримінальних судових органів. Розглянуто моделі такого співвідношення стосовно існуючих раніше та сучасних органів міжнародної кримінальної юстиції. На підставі аналізу міжнародно-правової практики виявлено три основні моделі взаємовідносин органів національного та міжнародного кримінального правосуддя: 1) статут Нюрнберзького трибуналу, який встановлював виняткову юрисдикцію суду над головними військовими злочинцями Другої світової війни з-поміж вищих посадових осіб Німеччини; 2) статuti трибуналів *ad hoc*, які встановлювали «паралельну юрисдикцію» – термін, який використовується для позначення як юрисдикції самого трибуналу, так і можливостей національних судових органів здійснювати юрисдикцію; 3) співвідношення міжнародної та національної кримінальної юрисдикції – формула комплементарності, передбачена в Римському Статуті Міжнародного кримінального суду: дві основні моделі юрисдикції – залежно від того, чи мають перевагу національні або міжнародні суди. Ці моделі доповнюються концепцією комплементарності, яка є організаційним принципом *sui generis*. Особливу увагу приділено концепції, яка заснована на принципі «позитивної» комплементарності щодо взаємодії національних судів держав та Міжнародного кримінального суду, проголошена у 2009 році Канцелярією Прокурора МКС.

Констатуються, що комплементарність є фундаментальним принципом, на якому будується кореляція правових порядків Міжнародного кримінального суду та держав-учасниць Статуту. Принцип додатковості (комплементарності) встановлює, що юрисдикція МКС вводиться лише тому випадку, коли національні правові системи неспроможні чи не бажають здійснювати юрисдикцію. Таким чином, у випадках збігу юрисдикцій між органом національної юстиції та Міжнародним кримінальним судом, перший із них у принципі має пріоритет.

Ключові слова: міжнародний кримінальний суд, Римський Статут, міжнародне кримінальне правосуддя, принцип комплементарності, міжнародна кримінальна юрисдикція, співвідношення юрисдикції національних та міжнародних судових органів.

Beketov O. O. Jurisdiction of the international criminal court and implementation of the principle of complementarity during cooperation in criminal proceedings

The article analyzes the problem of the correlation of jurisdiction between national and international criminal judicial bodies. Models of such correlation are considered in relation to previously existing and modern bodies of international criminal justice. Based on the analysis of international legal practice, three main models of the relationship between national and international criminal justice bodies were identified: 1) the statute of the Nuremberg Tribunal, which established the court's

exclusive jurisdiction over the main war criminals of World War II from among the highest officials of Germany; 2) the statutes of ad hoc tribunals, which established “parallel jurisdiction” – a term used to refer to both the jurisdiction of the tribunal itself and the ability of national courts to exercise jurisdiction; 3) the relationship between international and national criminal jurisdiction – the complementarity formula provided for in the Rome Statute of the International Criminal Court: two main models of jurisdiction – depending on whether national or international courts have priority. These models are complemented by the concept of complementarity, which is a sui generis organizational principle. Particular attention is paid to the concept, which is based on the principle of “positive” complementarity regarding the interaction of national courts of states and the International Criminal Court, proclaimed in 2009 by the Office of the Prosecutor of the ICC.

It is stated that complementarity is a fundamental principle on which the correlation of the legal orders of the International Criminal Court and the States Parties to the Statute is based. The principle of complementarity (complementarity) establishes that the jurisdiction of the ICC is introduced only in the case when national legal systems are unable or unwilling to exercise jurisdiction. Thus, in cases of overlapping jurisdiction between a national judicial authority and the International Criminal Court, the former in principle has priority.

Key words: *international Criminal Court; The Rome Statute, International criminal justice, The principle of complementarity, International tribunals, International criminal jurisdiction, the relationship between the jurisdiction of national and international judicial bodies.*

Постановка проблеми. Рішення про створення Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) та прийняття його Статуту – початок якісно нового етапу у розвитку міждержавних відносин та міжнародного права. Істотний вплив на розвиток міжнародного кримінального правосуддя створило проведення після закінчення Другої світової війни міжнародних кримінальних процесів над головними військовими злочинцями в Нюрнберзі та Токіо. Особи, які постали перед Нюрнберзьким та Токійським військовими трибуналами, були засуджені за вчинення військових злочинів, а також злочинів проти миру та людяності. Конкретний опис відповідних складів міститься у Статуті Міжнародного військового трибуналу від 8 серпня 1945 року [1, с. 30-36], значення якого у розвитку міжнародного кримінального права та міжнародної кримінальної юрисдикції важко переоцінити: він став першою вдалою спробою кодифікації міжнародних злочинів. У Нюрнберзі 1 жовтня 1946 р. було проголошено вирок Міжнародного військового трибуналу [2], виходячи з якого вперше понесли суворе покарання головні посадові особи держави, визнані винними у найбільш серйозних посяганнях проти миру та безпеки всього людства. «Нюрнберг дав імпульс всебічному розвитку міждержавних відносин в правовій та гуманітарній сферах, але головне – це формування договірно-правової бази колективної безпеки та протидії новим військовим викликам та загрозам, вперше в історії людства та світової юридичної науки та практики визнали, що війна – це суцільне зло і її наслідки не обмежені лише воюючими сторонами, але торкаються всього світу [3, с. 46]. Тому розв’язання агресивної війни є не просто злочином міжнародного характеру – він є найтяжчим міжнародним злочином [4, с.103]. Таким чином, уперше у світовій історії було визнано, що існують злочини, за які винні особи можуть нести відповідальність перед усіма державами та людьми світу, злочини, які не мають строків давності та підлягають безумовному покаранню. До них, зокрема, відноситься геноцид та ведення агресивної, війни. Дослідники, аналізуючи підсумки Нюрнберга, сходяться на думці, що Нюрнберзький процес насамперед асоціюється з принципом індивідуальної кримінальної відповідальності фізичних осіб [5, с. 10].

Окремі питання щодо дослідження та визнання юрисдикції МКС в Україні досліджували у своїх роботах В.Ф. Антипенко, В. П. Базов, В. Г. Буткевич, В. А. Ведькал, С. В. Ісакович,

О. В. Касинюк, С. М. Морозов, В. П. Пилипенко, В. С. Семенов, Т. Л. Сироїд, В. В. Фуркал та інші вчені.

Однак низка питань щодо сутності юрисдикції МКС, підстав її реалізації, забезпечення балансу між діяльністю МКС та діяльністю національних органів кримінальної юстиції щодо реалізації юрисдикції потребує подальшого дослідження. У зв'язку з цим метою статті є дослідження юрисдикції міжнародного кримінального суду та реалізації принципу компліментарності під час співробітництва у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. МКС, незважаючи на обговорення необхідності його створення, фактично був створений на підставі Римського статуту лише в 1998 р. і почав свою роботу 1 липня 2002 р. МКС став першим постійним міжнародним судом із кримінальних справ, створеним на основі міжнародного договору. Крім того, МКС є постійно діючим судом із досить широкою юрисдикцією з можливістю ініціювати розгляд справ у Суді Радою Безпеки ООН, Прокурором МКС чи державою-учасницею Римського Статуту, а також країною, яка його не ратифікувала, проте визнала юрисдикцію МКС над конкретною ситуацією. Вищевикладене відрізняє МКС від Нюрнберзького, Югославського і Руандійського трибуналів, оскільки вони були трибуналами, створеними для конкретного розгляду злочинних порушень, вчинених на одній території чи в рамках одного збройного конфлікту. У свою чергу, МКС не є частиною жодної міжнародної організації. Це відрізняє його від Міжнародного Суду ООН, який є органом ООН, хоча і діє незалежно. Зокрема, завданням МКС є притягнення до відповідальності винних осіб за вчинення ними тяжких міжнародних злочинів. Злочини, які розглядає МКС: злочини геноциду, військові злочини, злочини проти людяності, злочини агресії [6, с. 74]. МКС є першим постійним органом, який наділений владою розглядати питання щодо винуватості або невинуватості осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочинів проти безпеки миру та людяності. Тут треба зауважити, що як міжнародний судовий орган МКС має юрисдикцію щодо територіальності, часу та кола осіб [7].

У міжнародному праві термін «юрисдикція» розуміється у трьох аспектах. По-перше, як поширення суверенної влади держав-учасниць на будь-які об'єкти чи певні ділянки території, тобто. як вияв територіального верховенства; по-друге, як державні заходи у сфері протидії транснаціональним та міжнародним злочинам; по-третє, як комплекс процесуальних заходів, що входять до компетенції національних та міжнародних судових органів [8, с.418]. На теперішній час розуміння юрисдикції як правової характеристики виключно держави є обмеженим. Зокрема, дефініція універсальної юрисдикції у міжнародному праві: юрисдикція розуміється як властивість суб'єктів міжнародного права, що виражається у здійсненні правового регулювання відносин та можливості його забезпечення за допомогою вжиття заходів виконавчого та примусового характеру [9, с. 176].

У міжнародно-правовій доктрині існує розмежування «горизонтального» (inter-state) та «вертикального» (supra-state) співвідношення юрисдикції національних та міжнародних кримінальних судів. Зокрема, юридичну модель «горизонтальних» та «вертикальних» взаємовідносин національних та міжнародних судових органів було запропоновано Міжнародним трибуналом для колишньої Югославії (МТКЮ) на території колишньої республіки Югославії у 1997 році у рішенні у справі Тихомира Блашкіча [10]. У своєму рішенні суд підкреслив, що «зазвичай індивіди, які є суб'єктами суверенної компетенції держав, можуть бути засуджені лише національними судами. Якщо ж національний суд має намір переслідувати особу, яка підпадає під юрисдикцію іншої держави, як правило, це ґрунтується на договорах про правове співробітництво (treaties of judicial cooperation) або якщо таких договорів немає – на добровільній міждержавній співпраці (voluntary inter state co-operation). Таким чином, відносини між національними судами різних держав є «горизонтальними» за своєю природою. У 1993 році Рада Безпеки вперше заснувала міжнародний кримінальний трибунал, наділений юрисдикцією над особами, що проживають у суверенних державах, чи то держави (що входили до складу) колишньої Югославії, чи треті країни, що додатково погодилися з приматом міжнародного трибуналу над національними судами [10]. Таким чином був встановлений встановлений «вертикальний» зв'язок, принаймні в частині, що стосується судових повноважень міжнародного трибуналу...» [11, с. 166].

На теперішній час у міжнародно-правовій практиці існує три основні моделі взаємовідносин органів національного та міжнародного кримінального правосуддя. Статут Нюрнберзького трибуналу встановлював виняткову юрисдикцію суду над головними військовими злочинцями Другої світової війни з-поміж вищих посадових осіб Німеччини. Щодо інших осіб, винних у скоєнні тяжких злочинів під час війни, юрисдикція надавалася країнам, де було скоєно відповідні злочини [12]. На відміну від Нюрнберзької моделі, Статути трибуналів *ad hoc* встановлюють «паралельну юрисдикцію» – термін, який використовується для позначення як юрисдикції самого трибуналу, так і можливостей національних судових органів здійснювати юрисдикцію. Як приклад можна взяти Статут Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії [13]. Він виходить із пріоритету юрисдикції Трибуналу над національними судами: «Юрисдикція Міжнародного трибуналу має пріоритет щодо юрисдикції національних судів. На будь-якому етапі судового розгляду Міжнародний трибунал може офіційно просити національні суди передати провадження у справі Міжнародному трибуналу відповідно до Статуту» (ст. 9). [14]. Паралельна юрисдикція, у тому вигляді, в якому вона закріплена в установчих актах міжнародних кримінальних трибуналів *ad hoc*, не є небездоганною з тієї причини, що трибунали мають особливий правовий статус, що впливає з їх заснування на основі резолюцій Ради Безпеки ООН в якості підвідомчих органів Ради і, як наслідок цього, вони є обов'язковими для держав-учасниць ООН. Пріоритет, яким наділені трибунали, став причиною гострої полеміки, оскільки, на думку держав, розмиває поняття державного суверенітету [11, с. 165].

Розглядаючи юрисдикцію МКС, розрізняють її обмеження щодо предмету, часу, території та кола осіб, а також поділяють за видами: обов'язкова та факультативна частини. Держава, яка є учасником Статуту МКС, автоматично визнає юрисдикцію суду, така юрисдикція називається обов'язковою, на відміну, наприклад, від Міжнародного суду ООН, де була потрібна спеціальна угода з обох сторін у кожному конкретному випадку. Крім цього, відповідно до п. 3 ст. 12 Статуту МКС, юрисдикція МКС може бути визнана і державою, яка не є учасником Статуту шляхом подання заяви Секретарю. Предметна (*ratione materiae*) юрисдикція МКС обмежується найбільш серйозними злочинами, такими як злочини геноциду, спрямовані проти людяності, військові злочини та злочини агресії (ч. 1 ст. 5 Статуту МКС). Юрисдикція МКС по колу осіб (*ratione personae*) поширюється на осіб, які досягли 18-річного віку на момент вчинення злочину (ст. ст. 25-26 Статуту МКС) [7], так само як і в законодавстві більшості країн.

На користь діяльності МКС, щодо не порушення принципу суверенітету, можна віднести його комплементарну юрисдикцію, тобто, відповідно до ст. 1 Статуту (преамбула), МКС доповнює національні суди, а отже, держави відіграють центральну роль у вирішенні кримінальних справ стосовно злочинів, які підпадають під юрисдикцію МКС. Принцип комплементарності є одним із фундаментальних принципів діяльності МКС [15, р. 123], згідно з яким Суд доповнює національні кримінальні системи та діє лише тоді, коли держава не може або не бажає проводити розслідування та кримінальне переслідування щодо можливих міжнародних злочинів. У зв'язку з чим виникає питання про об'єктивний характер встановлення даним органом факту небажання чи нездатності держави здійснювати переслідування, що ускладнює реалізацію принципу комплементарності, який є основним компонентом співробітництва між МКС та державами – учасниками Римського статуту. Формула комплементарності є принципово новою формою співвідношення міжнародної та національної кримінальної юрисдикції [16, с.61]. В літературі виокремлюють дві основні моделі юрисдикції – залежно від того, чи мають перевагу національні або міжнародні суди. Ці моделі доповнюються концепцією комплементарності, яка є організаційним принципом *suigeneris*» [11, с. 167]. Комплементарність є фундаментальним принципом, на якому будується кореляція правових порядків Міжнародного кримінального суду та держав-учасниць Статуту. Таким чином, у випадках збігу юрисдикцій між органом національної юстиції та МКС, перший із них у принципі має пріоритет. МКС не ставить за мету замінювати національні суди і діє лише тоді, коли вони не діють.

Додатковий характер МКС підкреслено у преамбулі Римського Статуту: «... наголошуючи на тому, що Міжнародний кримінальний суд, заснований на підставі цього Статуту, доповнює національні органи кримінальної юстиції...». Найважливіші практичні наслідки принципу комплементарності розшифровані у статтях: 1 – «суд»; 17 – «питання прийнятності»; 18 – «попередні постанови щодо прийнятності»; 19 – «протести щодо юрисдикції суду чи прийнятності справи до провадження»; 20 – «No bis in idem»; та 53 – «початок розслідування» [7]. Головна проблема недосконалості юридичних формулювань та вільної інтерпретації принципу комплементарності МКС полягає в тому, що вона неминуче тягне за собою можливість застосування «подвійних» стандартів і, як наслідок, набуває політичного характеру [17, с.194].

З іншого боку, принцип комплементарності може розглядатися як механізм, що надає МКС додаткові повноваження, а не обмежує його можливості. Вперше ця думка була озвучена професором Вільямом Берком-Уайтом, який запровадив поняття позитивної (або превентивної) комплементарності (proactive complementarity) [18, р. 67]. Згідно з його поглядами, МКС має використати принцип комплементарності для більш активної та безпосередньої участі у зусиллях національних судових органів щодо переслідування осіб, винних у вчиненні тяжких міжнародних злочинів. По суті, ця концепція передбачає, що МКС, як центральний інститут міжнародної кримінальної юстиції, стає її каталізатором.

Стратегія позитивної (або превентивної) комплементарності дає можливість МКС користуватись перевагами відправлення правосуддя через інститути національних кримінально-правових систем поряд із використанням міжнародної експертної оцінки їхньої діяльності. Документ МКС, що містить неофіційні експертні висновки [19] про практичне використання принципу комплементарності підтримує діяльність головного прокурора щодо налагодження зв'язків із національними судово-правовими системами держав-учасниць для надання їм правової допомоги у здійсненні судочинства. Наголошується, що відносини такого роду не суперечать положенням Римського статуту, а також можуть сприяти розвитку довгострокових спільних стратегій подолання практики безкарності. Далі у документі йдеться, що головний прокурор, окрім надання правової допомоги державам-учасницям у здійсненні судочинства, міг би також займатися організацією навчання представників держав-учасниць, що свідчить на користь нової концепції комплементарності. Документ визнає, що МКС, можливо, виявиться не в змозі діяти нейтрально та неупереджено, якщо братиме надто активну участь у проведенні розслідувань та здійсненні судочинства на національному рівні. Проте така позиція Суду відкриває перспективи справедливого та ефективного відправлення кримінального правосуддя на національному рівні, що переважає ризики політизації діяльності МКС, оскільки він робить все можливе, щоб захистити себе від такого розвитку подій [20, с. 125].

Римський Статут МКС створив модель юрисдикції, яка не узгоджується з жодною з існуючих моделей національної кримінальної юрисдикції, ні з існуючою в рамках трибуналів *ad hoc* міжнародною кримінальною юрисдикцією: в його основі лежить визнання концепції МКС як органу, що доповнює національні судові органи.

Стаття 17 відображає найважливіші елементи взаємовідносин суду та національних судових органів та визначає умови прийнятності справи до провадження у МКС. При цьому стаття тлумачить юрисдикцію МКС від протилежного, визначаючи обставини, необхідні для здійснення юрисдикції судом. Відповідно до ст. 17.1 справа не може бути прийнята до провадження у тих випадках, коли: а) справа розслідується або стосовно неї порушено кримінальне переслідування державою, яка має щодо неї юрисдикцію, за винятком випадків, коли ця держава не бажає або нездатна вести розслідування або порушити кримінальне переслідування належним чином; б) справа розслідувана державою, яка має юрисдикцію щодо неї, і ця держава вирішила не порушувати стосовно особи, якої це стосується, кримінального переслідування, за винятком випадків, коли це рішення стало результатом небажання або нездатності держави порушити кримінальне переслідування належним чином; в) особа, якої це стосується, вже була судима за поведінку, яка є предметом цієї заяви, та проведення

судового розгляду судом не дозволено на підставі п. 3 ст. 20.; г) справа не є достатньо серйозною, щоб виправдовувати подальші дії з боку суду [7].

Стаття 18 Статуту є іншим проявом принципу комплементарності. Вона вимагає, щоб перед тим, як справа розглядатиметься в суді з ініціативи прокурора, він повинен повідомити усі держави, які беруть участь у Статуті, і ті держави, які зазвичай здійснювали б юрисдикцію щодо цих злочинів. Лише у разі звернення Ради Безпеки ООН (ст. 13(b)) не потрібна нотифікація. В інших випадках держава, яка має юрисдикцію, може інформувати суд, що вона розслідувала або розслідує справу. У цьому випадку прокурор передає розслідування до компетенції держави, за винятком тих випадків, коли Палата попереднього провадження дозволяє проведення розслідування прокурору.

Виходячи з установ Римського Статуту, можна виділити такі етапи провадження у Міжнародному кримінальному суді, які мають у своїй основі принцип комплементарності: 1) порушення розслідування, яке здійснюється прокурором, якщо справа була передана державою-учасницею; Радою Безпеки або з власної ініціативи; 2) направлення прокурором повідомлення про намір порушити розслідування всім державам-учасницям та тим державам, які зазвичай здійснювали б юрисдикцію щодо злочину. Ці держави протягом місяця мають проінформувати суд про те, чи розслідували чи розслідують вони це діяння. У цьому випадку прокурор передає справу державі; 3) за наявності достатніх підстав для порушення розслідування, прокурор звертається до Палати попереднього провадження з проханням, дати відповідну санкцію (звернення слідує навіть у тому випадку, якщо справа розслідується державою); 4) Палата попереднього провадження може дозволити прокурору проведення розслідування або відмовити йому, що може бути оскаржено в апеляційній палаті або заінтересованою державою, або прокурором; 5) за наявності достатніх доказів прокурор звертається до Палати попереднього провадження з проханням видачі ордеру на арешт або наказу про явку до суду; 6) після надання особи у розпорядження суду або після її добровільної явки до суду, Палата попереднього провадження проводить слухання з питання затвердження обвинувачень, за результатами якого президія може створити Судову палату, яка відповідатиме за проведення подальшого розгляду.

Відповідно, принцип комплементарності найяскравіше проявляється на першому етапі судового розгляду, яким є порушення розслідування та визначення прийнятності справи до провадження судом.

Головним внутрішнім органом у структурі Міжнародного кримінального суду, який запускає механізм принципу комплементарності, є канцелярія (офіс, бюро) прокурора. Її очолює Прокурор, який обирається терміном на дев'ять років (з 16 червня 2021 року – Карім Хан). Відповідно до статті 13 Статуту, суд має правові підстави для здійснення юрисдикції у трьох випадках: а) внаслідок передачі ситуації державою-учасницею; б) у разі передачі ситуації Радою Безпеки ООН на підставі глави VII Статуту ООН; в) з ініціативи *proprio motu* (з лат. «за особистою ініціативою») прокурора. При цьому право *proprio motu* надає останньому широкі можливості щодо порушення судового провадження, проте для їх реалізації необхідна санкція Палати попереднього провадження (ст. 15).

Відповідно до п.1 ст. 625 КПК України процесуальні дії на території України на підставі та на виконання прохання Міжнародного кримінального суду може проводити Прокурор Міжнародного кримінального суду або уповноважені ним працівники Міжнародного кримінального суду, які зазначені у відповідному проханні Міжнародного кримінального суду, крім процесуальних дій, виконання яких в Україні здійснюється за погодженням із прокурором або з дозволу слідчого судді, суду [21]. Крім того, у ч. 6 ст. 124 розділу VIII Конституції України зазначено, що Україна може визнати юрисдикцію МКС на умовах, визначених Римським статутом МКС [22], що узгоджується із положеннями ст. 17-20 Статуту [7] у яких розкривається принцип комплементарності. Положення цих статей передбачають, що національні суди відіграють переважну роль у розслідуванні та судовому переслідуванні за злочини, що підпадають під їхню юрисдикцію (позитивна комплементарність). А Суд здійснює свою юрисдикцію лише у тому випадку, якщо держава не бажає або не здатна вести розслідування або порушити

кримінальне переслідування належним чином (негативна комплементарність). Крім Статуту, принцип комплементарності закріплений ще в ряді актів, що стосуються діяльності Суду. Так, Канцелярія Прокурора при аналізі даних про міжнародні злочини керується Правилами відбору справ та пріоритетів 2016 р. [23] та Правилами попереднього розслідування 2013 р. [24]. Обидва документи приділяють комплементарності велику увагу, оскільки саме первинна оцінка прийнятності стає основою всіх наступних рішень. Згадується принцип комплементарності й у Розділі III «Протести та попередні постанови згідно зі статтями 17, 18 та 19», Правил процедури та доказування. Також окремі питання, що стосуються взаємодосяжності, уточнюються у попередніх рішеннях Суду. У Резолюції «Комплементарність» зазначено, що учасники Конференції визнають: головну відповідальність держав у розслідуванні та припиненні серйозних злочинів, які викликають занепокоєння світової спільноти (п.1); необхідність здійснення додаткових заходів на національному рівні щодо організації допомоги з боку світової спільноти (п.3); бажаність надання державами допомоги одна одній у зміцненні вітчизняного правопорядку та організації розслідування та кримінального переслідування міжнародних злочинів на національному рівні (п. 5) [25].

Отже, можна відзначити, ефективна робота МКС значною мірою залежить від позитивного співробітництва з державами, які мають перевагу переслідування осіб, винних у вчиненні міжнародних злочинів для забезпечення принципу взаємодоповнюваності. Потрібно також створювати регіональні міжнародні кримінальні установи для більш ефективної боротьби з міжнародними злочинами. Безперечно, що юрисдикція Суду є додатковою до юрисдикції держави залежно від неієздатності або упущення внутрішньої судової системи. Очевидно, що МКС створено для можливості припинення безкарності, якою часто користуються особи, винні у скоєнні тяжких міжнародних злочинів у галузі прав людини. Таким чином, МКС є певним прогресом у галузі міжнародної правової безпеки та особливою еволюцією міжнародного права, оскільки він створив інструменти, яких до цього не існувало для захисту справедливості та захисту прав людини на міжнародному рівні, незважаючи навіть на певну політизованість його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Charter of the International Military Tribunal of August 8, 1945 URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf
2. Verdict of the International Military Tribunal (1 October 1946). URL: https://www.cvce.eu/en/obj/verdict_of_the_international_military_tribunal_1_october_1946-en-21b7397c-9afd-411d-9158-f2ffba73fe0c.html
3. Calvocoressi P. Nuremberg: The Facts, the Law and the Consequences. London :Chatto and Windus, 1947. 176 p.
4. Матвєєва Ю. І. 2024. Права людини та верховенство права: значення в умовах війни. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2024. С. 102-113. DOI:<https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.2.12>.
5. Reydam L., Wouters J. The politics of establishing international criminal tribunals. URL.: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2020329
6. Posner E. Political trials in domestic and international law. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=707870
7. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду Поправки від 17.07.1998 р. (Римський статут ратифікованоізаявами Законом № 3909-IX від 21.08.2024 р.) Дата набраннячинності для України: 01.01.2025 р. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#n1003
8. Трояновський О. В. Міжнародна кримінальна юрисдикція в механізмі захисту прав людини. *Актуальні проблеми держави і права*. С. 417-424
9. Нігрєєва, О. О. Універсальна юрисдикція у міжнародному праві. Матеріали 70-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу економіко-правового факуль-

тету ОНУ імені І. І. Мечникова, присвяченої 150-й річниці Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (25-27 листоп. 2015 р., м. Одеса) / МОН України ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова ; екон.-прав. ф-т ; відп. ред. О. О. Нігреєва. Одеса : Астропринт, 2015. 284 с.

10. Prosecutor v. Tihomir Blaskic, Appeals Chamber, Judgment on the Request of the Republic of Croatia for Review of the Decision of Trial Chamber II of 18 July 1997, 29 October 1997. Para. 47.

11. Попко В. В. Принцип комплементарності у міжнародному кримінальному праві. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. Вип. 82 / редкол.: В. В. Завальнюк (голов. ред.) та ін. Одеса : Гельветика, 2019. С. 164-174

12. Cassese A. International Criminal Law. 2nd ed. 2008. P. 336; Essays on the Rome Statute of the International Criminal Court / P. Benvenuti, F. Lattanzi, W. Schabas (eds.). 1999. Vol. 1. P. 21.

13. Updated statute of the international criminal tribunal for the FORMER Yugoslavia. September 2009. URL: https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf

14. Statute of the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals. Security Council Resolution 1966 (2010). URL: <https://www.irmct.org/en/documents/statute-and-transitional-arrangements>

15. Dutton Y.M. Alleblas T. Unpacking the Deterrent Effect of the International Criminal Court: Lessons from Kenya. St. John's Law Review. 2017. Vol. 91, № 1. P. 105-175

16. Щербань Є. В. Принцип комплементарності як конституційно-правова засада імплементації Римського статуту Міжнародного кримінального суду в національне законодавство України. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2018. № 3 (108). С. 58-65

17. Сірант М. Міжнародний кримінальний суд як головний орган із протидії агресії. Львівська політехніка. 2018. С. 192-197

18. Burke-White W. Proactive complementarity: The International Criminal Court and national courts in the rome system of international justice. Harvard international law j. Cambridge, 2008. Vol. 49, N 1. P. 53-108

19. Informal expert paper: The principle of complementarity in practice. URL: <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc654724.pdf>

20. Leanos B. Cooperative justice: Understanding the future of the International Criminal Court Through its Involvement in Libya. Fordham law review. N.Y, 2012. Vol. 80, № 5. P. 105-139

21. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

22. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

23. Policy Paper on Case Selection and Prioritisation, 2016. URL: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/20160915_OTP-Policy_Case-Selection_Eng.pdf

24. Policy Paper on Preliminary Examinations, 2013. URL: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/OTP-Policy_Paper_Preliminary_Examinations_2013-ENG.pdf

25. Resolution RC/Res.1 «Complementarity» on 8 June 2010. Resolutions and Declarations adopted by the Review Conference. Review Conference of the Rome Statute of the International Criminal Court. Kampala, 31 May 11 June 2010. Official Records, The Hague. P. 8. URL: https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/Resolutions/RC-Res.1-ENG.pdf

